

Hösten är en tid för eftertanke

Hösten är en tid för eftertanke, sägs det. Kanske det. Men vi lever i en tid som inte tilltalas av reflektion och eftertanke. Allt ska gå så fort nu. Jag tycker om den långsamma, glidande övergången mellan årstiderna. Ett första förebud, som när koltrasten prövar sin stämma redan i februari och skymningen blånar. Eller när björken tappar sina första gula löv i augusti.

I år och på grund av min utlandsresa förlorade jag den senare passagen och kastades handlost ner i hösten. Ena dagen tjugofem grader varmt i Grekland, nästa tio här. Jag behövde två veckor för att aklimatisera mig och fasa in i den nya årstiden. Men nu är jag framme, sitter på altanen och andas in den syrliga doften av höst. Jag dricker höstluften i djupa klunkar. Solen står lågt och ljuset faller in snett. Sätter mig på trappan invid rosmarinen, blundar och låter mig bländas.

Grova skor. Jag tänker att jag tycker om grova skor. Lika skönt som det är att byta till lätta skor om våren, lika skönt är det att snöra kraftiga kängor på fötterna om hösten när kylan kommer krypande underifrån.

Jag står överst på stegen och plockar ner de sista äpplena. Ingrid Marie. Vi är stolta över våra goda äpplen, de smakar höst, friskt men lite vemodigt. På fötterna har jag grova skor som,

förutom att de håller värmen, också tjänar som lod eller barlast när jag sträcker mig ut mot de yttersta grenarna. Min första förälskelse hette Ingrid – ett vackert namn. En tidig förtjuserska. Det var i sexårsåldern, hon bodde i huset över gatan. Vi gick i samma lekskola, som förskolan hette dåförtiden. En dag frågade hon mig om jag ville vara hennes fästman. Ja, svarade jag och därmed var förbundet upprättat. »Fästeman« viskade hon sedan till mig när vi möttes. Det är femtiofem år sedan.

Beethoven hjälper mig att komma hem. Varje dag en ny kvartett i CD-spelaren. Måndagar opus 127, tisdagar opus 130 etcetera, Lördagar »Grosse Fuge«. Söndagar umgås jag med familjen, men sen börjar det om. Nästan som ett syndrom, jag kan inte leva utan Beethovens sena stråkkvartetter.

Tanken att rum och tid är två aspekter av samma verklighet kommer jag aldrig ifrån. Hos Beethoven får den sin bekräftelse. Musiken öppnar ett rum att stiga in i, ett rum som mäter exakt trettiosex minuter och två sekunder, för att ta till exempel ciss-moll-kvartetten opus 131 i den inspelning som jag lyssnar till. Absolut musik. Sju satser eller en? De som söker referenser till händelser utanför rummet söker förgäves.

Inledningen en kontemplativ fuga – aldrig hade någon börjat en stråkkvartett så förut – som oförmedlat följs av ett allegro. Fjärde satsen en älskvärd melodi som varieras intill oigenkännlighet. Därefter ett rytmiskt presto. Den korta sjätte satsens mjuka adagio leder över i finalen som nästan kränger omkull innan den landar i några mäktiga slutackord.

Var det inte mer än så? Jo, men mervärdet gäckar varje beskrivning. Inte underhållning, vilken definieras i termer av producent och konsument, utan en egensinnig konstnär som talar till var och en av oss som vill lyssna. Det är skönt att slippa underhållning. När musiken är slut stänger jag av CD-spelaren och går att göra något annat. Träder ut ur rummet, musikens rum som sakta förklingar.

Franz Schubert älskade Beethoven, vid sin dödsbädd önskade han ingenting annat än att ännu en gång få höra ciss-moll-kvartetten. Det har jag berättat. Vännerna spelade den för honom. Beethoven förlöste Schubert. Eruptionen av fantastisk musik under Schuberts sista levnadsår vore otänkbar utan den äldre mästaren. Men hur många gånger har jag inte känt mig beklämd när jag tvingats åhöra långsamma satser av Schuberts hand ackompanjera sentimentala filmsekvenser. Beethovens sena stråkkvartetter lånar sig inte till filmmusik.

Vem tycker du bäst om, Beethoven eller Schubert? Jag kommer att tänka på konstnären som fick frågan vilken färg han föredrog. Röd, svarade han.

– Varför det?

– Ja, blå då.

Trädgårdshandboken rekommenderar att man beskär stenfruktträd på hösten och övriga fruktträd på våren. Men lita på en erfaren man! Det går lika bra att klippa ner apeln på hösten som på våren. Jag beväpnar mig med en sekator. Solen står lågt men värmer ändå. Några småpojkar sparkar fotboll borta på grusplanen. Ropar till varandra med gälla röster. Bollen är blöt och tung, låter dovt när den tar mark. Grannen kommer förbi med sin hund. Klipper du ner apeln nu? Jag nickar från överst på stegen och svarar att ja, det går lika bra. Sen räfsar jag ihop löv och grenar. Trädgårdstunnan blir överfull. Läger en tegelsten på locket för att det inte ska blåsa upp.

Kyrkogården är till för de efterlevande, de döda bekymrar sig inte. Så tänker jag när vi står framför graven. Känner mig alltid så tomhänt här. Det är Alla helgons dag och vi tänder ljus på trots mot mörkret. Det stora mörkret. Runt omkring oss brinner redan många gravljus. Anförvanter hedrar sina döda, vårdar sina minnen. Några ser sina egna namn ristade i stenen. Vi städar vår grav och rycker bort ogräs. Läger ut granris och en krans. Men gulnade löv som blåst ner från träden runt omkring får vara kvar.

Han blev sexton år gammal. Det är nio år sedan han dog, nio år och fyra månader. Hade någon talat om för oss innan vad som skulle

hända hade vi svarat att det klarar vi inte. Vi hade svarat att då följer vi med och gör honom sällskap. Det gjorde vi inte, men vi kommer. Jag minns hur vi kröp ihop tätt tillsammans som fågelungar. Det är vad jag minns, förbannelserna mot den gud som inte finns har jag glömt.

Den gud som inte finns är ödet. Om detta finns inte mycket att säga. Ond eller god slump. Vi blåser med. En dag blåser vi bort som löv i vinden. Anförvanter och vänner minns oss en tid, när också de är bortblåsta finns inte ens minnet kvar. Det kan man glädja sig åt, eller kanske beklaga. Man kan tänka på det när man står där mitt i larmet, som är det hela. Man kan tänka på det här på kyrkogården. De döda bekymrar sig inte.

Över finalen i den sista av de fem stråkkvartetterna, opus 135, har Beethoven skrivit »Der schwer gefasste Entschluss«. Frågan ställer han redan i introduktionen, »Muss es sein«. Svaret kommer omedelbart, ett jublande första tema – »Es muss sein« – som bestämmer hela satsen.

Vad menade Beethoven? Tolkningsförslagen har varit många, alltifrån frågan »Måste jag dö?« till »Måste jag betala min tvätträkning?« Naturligtvis har jag inget svar, men eftersom kompositörens personlighet innehåller såväl en livsfilosofisk ådra – titanen som bankar på ödets port – som en välbekant känsla för pengars värde samt därtill en drift att understundom vilja skämta med sina uttolkare, kan man kanske tänka sig att han menade allt samtidigt. Själv är jag böjd att hålla med honom.

Det är som det är.